

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา:
กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง
Treatment of Children and Youths by Adopting Community Measures in
Criminology: Case Study of Rehabilitation and Life Quality Development
Project for Marginalized Children and Youths in Urban Society

วณีนุช ตั้งพรพิพัฒน์¹

สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนอังรีดูนังต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: vaneenuch@gmail.com

Vaneenuch Tangpornpipat²

Major of Criminology and Criminal Justice, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
Henri Dunant Road, Pathum Wan, Bangkok 10330, Thailand
Email: vaneenuch@gmail.com

Received: March 31, 2020 Revised: May 15, 2020 Accepted: May 29, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีของชุมชน โดยศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา โดยการศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยานั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในทุกภาคส่วน เริ่มต้นจาก 1) การคัดกรอง จำแนกเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงออกมาดูแลเป็นพิเศษ, 2) ดูแลโดยใช้กลยุทธ์การจัดการรายกรณี (Case Management) เนื่องจากปัญหาที่พบมีความหลากหลายแตกต่างกัน และ 3) ต้องอาศัยการสนับสนุนจากชุมชน ภาคีเครือข่าย และภาครัฐ รวมไปถึงการเชิญชวนคนในชุมชนร่วมเป็นพี่เลี้ยงจิตอาสา สร้างสังคมให้เกิดการดูแลซึ่งกันและกัน โดยปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การดูแลเด็กและเยาวชนในโครงการเป็นไปได้ไม่ทั่วถึงในทางอาชญาวิทยา กล่าวได้ว่ายังไม่สามารถขจัดความหวาดกลัวความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว รวมถึงขาดการให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงเติบโตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดเช่นเดิม ผู้เขียนจึงเสนอให้จัดแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนตามระดับพฤติกรรม และมอบหมายให้

¹ นักวิจัยอิสระสาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม.

² Independent Researcher of Criminology and Criminal Justice Administration.

เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมที่ดีเป็นหัวหน้ากลุ่มในการดูแลทีม และควรวางแผนงานการจัดการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยังใช้ชีวิตเร่ร่อนทำผิดกฎหมายเป็นอันดับแรก เพื่อให้เด็กและเยาวชนผ่านพ้นช่วงวัยของการกระทำความผิด เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคมต่อไป

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน; มาตรการชุมชน; พี่นุญเยียวยา; คุณภาพชีวิต

Abstract

This article aims to study the best practices of communities. This qualitative research focuses on problems, obstacles and recommendations for adoption of community measures in criminology for treating risky children and youths.

Research results show that adoption of community measures in criminology for treatment of children and youths depends on the participation of all sectors in the communities; 1) Screening and separating risky children and youths for special care program, 2) Case by case management depending on individual cases with large various differences and 3) Strong support from communities, networks and public sector as well as private citizens/volunteers. The presence of all these factors lead to a society full of mutual assistance. The main problem and obstacle found by this research is the fact that the management does not cover all the risky children and youths. From the criminological perspectives, the management cannot substitute the natural family support, and risky children and youths still lack of good advice. As a result, growing up in the same environment, those risky children and youths have high risks of committing offences. The author would like to recommend a separation of children and youths based on their individual behavior. Children or youths with good behavior shall be promoted to be a team leader. More importantly, the very first group to be tackled are homeless children and youths with a previous record of law violations. In fact, there should be plans to manage these groups with high risks so that they can get over the most critical stage of life. They can subsequently grow up into good adults who can comply with the law and social norms in the future.

Keywords: Children and Youths; Community Measures; Rehabilitation; Life Quality

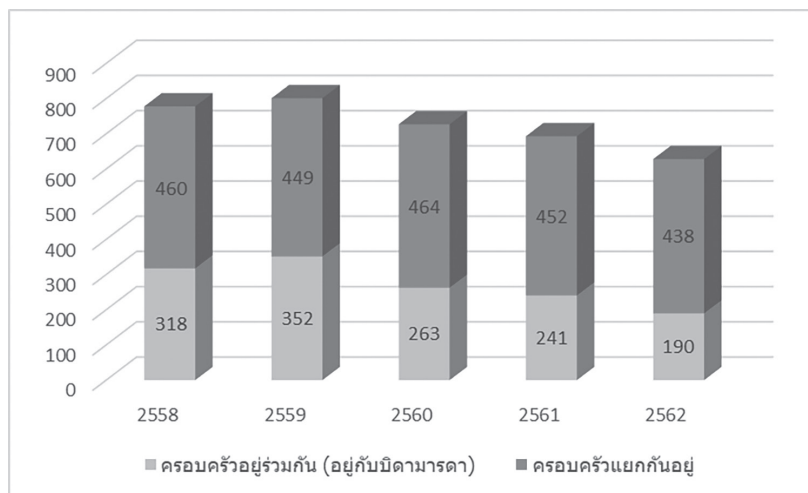
1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคปัจจุบัน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีในสังคมจึงมักให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าการให้เวลากับครอบครัว เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งเติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยก พักอาศัยกับญาติ หรือพักอาศัยในแหล่งชุมชน จึงเติบโตมาโดยขาดความรักความอบอุ่น ขาดการดูแลที่ดีจากครอบครัว

จึงถูกดึงดูตจากสิ่งสนใจรอบตัวได้ง่ายนำมาซึ่งการกระทำความผิด จากข้อมูลจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย ปี พ.ศ. 2562 พบว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทั่วประเทศยังคงมีแนวโน้มที่สูงมากถึง 14,596 ราย ที่เกิดจากเด็กและเยาวชนที่พักอาศัยในครอบครัวที่แยกกันอยู่³ และจากภาพข่าวการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในสื่อต่าง ๆ พบว่าจังหวัดขอนแก่นถือได้ว่าเป็นแหล่งรวมเด็กแก๊ง อาทิกแก๊งม้งกรดำ แก๊งเหล็กไหล แก๊งโลง 8 แก๊งท่าพระ แก๊งบ้านเป็ด ซึ่งมีรวมมากกว่า 20 แก๊ง ที่สร้างปัญหาก่อความไม่สงบอยู่เสมอ

จากจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยในปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562⁴ แสดงให้เห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น ยังคงมีแนวโน้มที่สูงและโดยส่วนใหญ่เกิดจากเด็กกลุ่มครอบครัวแยกกันอยู่ (ดังแผนภาพ)

แผนภาพ: แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยในปี พ.ศ. 2558 – พ.ศ. 2562⁵

ด้วยในเขตพื้นที่ของเทศบาลนครขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นมีลักษณะเป็นสังคมเมือง (Urban Society) มีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่ครอบครัวแตกแยก บางคนพักอาศัยกับญาติ บางคนพักอาศัยกับกลุ่มเพื่อน โดยไม่มีผู้ปกครองดูแล เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ขาดความพร้อมทั้งทางด้านการเงินและสถานะทางสังคม จึงหลุดจากระบบการศึกษามากกว่า 3,600 คน ทางจังหวัดขอนแก่นเรียกเด็กเยาวชนกลุ่มนี้ว่า “เด็กเยาวชนชายขอบ” เด็กเยาวชนกลุ่มนี้ มักรวมตัวกันเป็นกลุ่มแก๊ง โดยมีรุ่นพี่หัวหน้าแก๊งคอยดูแลรุ่นน้อง มักสร้างปัญหาก่อความไม่สงบ ยกพวกตีกัน และมีประเด็นขัดแย้งกันบ่อยครั้ง จึงเกิดเป็นปัญหาการกระทำความผิดขึ้นมากมาย

³ Department of Juvenile Observation and Protection, “Annual Report: Case Statistics 2015-2019,” March 31, 2020. [In Thai]

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

การศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จัดได้ว่าเป็นการศึกษาการวางมาตรการการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในเชิงรุกที่เน้นการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาเพื่อนำมาซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีของชุมชนในประเทศไทย ปัญหาอุปสรรคในการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

1.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา เพื่อเป็นแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการฯ, หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ, พี่เลี้ยงจิตอาสาในโครงการฯ, เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ และเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 20 ราย

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัย

1) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยาของประเทศไทย กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

2) ศึกษาแนวทางที่เกี่ยวกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

1.4.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการฯ จำนวน 4 ราย, หัวหน้าแก๊งเด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 1 ราย, พี่เลี้ยงจิตอาสาในโครงการฯ จำนวน 5 ราย, เด็กเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 5 ราย, และเครือข่ายพันธมิตรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 2 ราย

1.4.2 วิธีการศึกษาวิจัย ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้เขียนได้คัดเลือกไว้แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย ได้ทำการใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติที่ดีของประเทศไทย ปัญหาอุปสรรคในการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเหยี่ยวาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

1.5.2 ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา เพื่อเป็นแนวทางที่เหมาะสมของประเทศไทย

2. ผลการวิจัย

2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความหมายคำว่า “คุณภาพชีวิต” คือ การรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในการดำเนินชีวิตของตนเอง ภายใต้บริบททางสังคมซึ่งจะสัมพันธ์กับเป้าหมายของความคาดหวังในสังคมนั้น ๆ ครอบคลุมใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพจิต มิติด้านสุขภาพกาย มิติด้านสภาพแวดล้อม และมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม⁶ ในขณะที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า นักวิชาการได้ให้นิยามในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการได้รับการบริการ ความพึงพอใจ สวัสดิการ เศรษฐกิจ ค่านิยม รวมไปถึงประสบการณ์ชีวิตของตัวบุคคล แสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตในแง่ของความผาสุกของมนุษย์เป็นวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนา ส่วนคุณภาพชีวิตในแง่ของทรัพยากรมนุษย์นั้นจะเป็นเครื่องมือในการวัดการพัฒนา⁷

จากการให้นิยามของนักวิชาการหลายท่านนั้นกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งมาจากตัวบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองให้ไปถึงเป้าหมาย และมาจากสวัสดิการทางสังคม อาทิ นโยบายภาครัฐที่จะส่งผลให้บุคคลมีความพอใจ มีความมั่นคงในชีวิต โดยองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป การพัฒนาคุณภาพชีวิตจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นกับปัจจัยทั้งจากตัวบุคคลเอง และปัจจัยจากสวัสดิการทางสังคม ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบทของตัวบุคคลและของสังคมนั้น ๆ⁸ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตควรเริ่มต้นจากชุมชน โดยมีองค์กรภายนอกช่วยเป็นแรงสนับสนุน หากชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาด้วยคนในชุมชนเอง จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน⁹

⁶ The Whoqol Group, “The World Health Organization Quality of Life Assessment Position Paper from the World Health Organization,” *Social Science Medicine* 41, no. 10 (November 1995): 1403-1409.

⁷ UNESCO, *Evaluating the Quality of Life in Belgium, Social Indicator Research* (Belgium: UNESCO Press, 1980), 311-326.

⁸ Vaneenuch Tangpompipat, “The Use of Community Measures to Prevent Juvenile Delinquency: The Project for Rehabilitation and Quality of Life Improvement for Marginal Children and Youth in Urban Society,” (PhD diss., Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, 2019), 137. [In Thai]

⁹ Samanun Thongtummachat and Sukoom Chalearsup, “Communication Strategies for Development of Population Quality of Life in Bangkok Slum Communities,” *Suan Dusit Graduate School Academic Journal* 10, no. 1 (January-April 2014): 25. [In Thai]

2.1.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการป้องกันการกระทำผิด

ตามนโยบายการป้องกันการกระทำผิดของเยาวชนนั้น ควรเน้นไปที่การสนับสนุนกระบวนการทางสังคมและการรวมกลุ่มกันของเด็กและเยาวชน โดยผ่านสถาบันทางสังคม (Social Institution) ประกอบไปด้วยครอบครัว ชุมชน กลุ่มเพื่อน โรงเรียน และสื่อมวลชน นับเป็นการผนึกกำลังร่วมกันเพื่อป้องกันการกระทำผิดของเยาวชน¹⁰

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันการกระทำผิดจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ ด้วยมุมมองต่อชีวิตและสังคมของเด็กเยาวชนที่ด้อยโอกาส มักอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของประสบการณ์ชีวิตความเป็นอยู่ที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนร่วมวัยเดียวกัน มีรุ่นพี่ซึ่งมีวิถีคิดและมุมมองคล้ายกันคอยให้การดูแล ประกอบกับการขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว เด็กเยาวชนกลุ่มนี้จึงสร้างโลกแห่งตนที่เบี่ยงเบนแตกต่างจากความเป็นอยู่ของสังคมทั่วไป¹¹ มักดำเนินชีวิตอยู่กับกลุ่มแก๊งของตนเอง ปิดกั้นตนเองจากสังคมภายนอก รวมถึงก้นกوةความวุ่นวายในสังคม

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการป้องกันการกระทำผิด สรุปใจความสำคัญได้ว่า ด้วยสภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเพียงอย่างเดียวไม่สามารถควบคุม ป้องกันการกระทำผิดได้อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการทำงานภาครัฐ ร่วมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อลดช่องโอกาสในการกระทำผิด สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยมาตรการดังกล่าวนี้สามารถใช้ควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อช่วยเสริมให้การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น¹²

“การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน” ถือได้ว่าเป็นมาตรการการป้องกันการกระทำผิดในเชิงรุก ซึ่งหากการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในรูปแบบของการดำเนินโครงการร่วมกับองค์กรภาครัฐก็สามารถวางแผนงานบริหารจัดการได้โดยง่าย แต่หากเป็นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดนโยบาย การบริการสาธารณะ จากประสบการณ์ในหลายประเทศได้กล่าวไว้ว่า ไม่ได้กระทำได้ง่าย เนื่องจากต้องดำเนินการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการยุติธรรมอีกหลายภาคส่วน แต่ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนนั้นทำให้ภาครัฐได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์¹³

¹⁰ Kittipong Kitayarak, Chat Chaidejsuriya and Nutwasa Chutpaitoon, *United Nations Standards on Criminal Justice* (Bangkok: Justice Development Foundation Press, 2004), 190. [In Thai]

¹¹ Sruangthorn Navapon and Punnee Bualek, “Life and Social Perspective of Brawling Juvenile Delinquent,” *Suan Dusit Graduate School Academic Journal* 14, no. 1 (January-April 2018): 259. [In Thai]

¹² Vaneenuch Tangpornpipat, “The Use of Community Measures to Prevent Juvenile Delinquency: The Project for Rehabilitation and Quality of Life Improvement for Marginal Children and Youth in Urban Society,” 145. [In Thai]

¹³ Edita Stumbraite-Vilkisiene, “Citizen Participation in the Local Public Service Provision and Quality Improvement,” (PhD diss., Faculty of Management and Administration, Mykolas Romeris University, 2010), 2-3.

2.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดโปรแกรมการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน จัดได้ว่าเป็นหนึ่งในวิธีการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน และจะเกิดประโยชน์อย่างมากกับเด็กและเยาวชนกลุ่มที่ด้อยโอกาส หรือครอบครัวมีรายได้น้อย เนื่องจากหลายคนไม่ได้รับการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพเพียงพอ¹⁴ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ขาดโอกาสทางสังคม ไม่สามารถปรับตัวเพื่อดำเนินชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ถือได้ว่าเป็นการวางมาตรการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในเชิงรุก และเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในการนำมาตราการชุมชนมาใช้ป้องกันการกระทำผิด¹⁵ จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลสำเร็จในการนำมาตราการชุมชนมาใช้ในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนพบว่า 1) เด็กและเยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวันของตนเองได้เหมือนคนปกติทั่วไป, 2) เด็กและเยาวชนมีสภาวะจิตใจที่อ่อนโยนมากขึ้นส่งผลให้เกิดการทะเลาะวิวาทกระทำผิดน้อยลง และ 3) เด็กและเยาวชน ลด ละ เลิกอบายมุขได้มากขึ้น เข้าร่วมกิจกรรมในเชิงบวก จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมข้างต้น นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ดีขึ้น

ในส่วนผลลัพธ์ของการนำมาตราการชุมชนมาใช้ในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ในปี พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2562 พบว่าเด็กและเยาวชนกลับไปศึกษาต่อ (กศน.) ทำงานสายอาชีพ กลับไปพักอาศัยกับครอบครัว เข้าร่วมเป็นแกนนำคณะทำงานฯ จำนวนรวมทั้งสิ้น 328 คน และได้กระเสดอรับบริการเข้าร่วมกิจกรรมจากกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดี ส่งผลให้จำนวนเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนมากถึง 870 คน¹⁶ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการนำมาตราการป้องกันการกระทำผิดในเชิงรุกมาใช้พลิกฟื้นชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส ได้ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ดีขึ้น ได้กลับมาใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมอีกครั้ง รวมถึงได้เปิดศักยภาพของคนในชุมชนในการเข้าร่วมเป็นพี่เลี้ยงจิตอาสา ทำงานประสานกับภาครัฐ เพื่อสร้างสังคมให้น่าอยู่ด้วยมือของประชาชนเอง

2.2 ปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

2.2.1 ปัญหาด้านการทำงานชุมชน (Community Work Problems)

จากการศึกษาพบว่า พบปัญหาเกี่ยวกับการทำงานชุมชนที่เด็กและเยาวชน รวมถึงผู้ปกครองบางส่วนยังไม่เปิดใจรับฟัง หรือเปิดใจรับฟัง แต่ยังไม่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้วยการเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานในชุมชน ต้องพบเจอกับผู้คนที่หลากหลาย

¹⁴ City of Houston, "Growing up in Houston 2017-2018: Assessing the Quality of Life of Our Children," last modified 2018, accessed March 24, 2020, <https://www.pdfdrive.com/assessing-the-quality-of-life-of-our-children-d57920088.html/>

¹⁵ Sumonthip Chitsawang and Nathee Chitsawang, *The Role of Local Government Organizations in Crime Prevention* (Research Report) (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2017), 276. [In Thai]

¹⁶ Khon Kaen Municipality, "Summary Document of the Rehabilitation and Quality of Life Improvement for Marginal Children and Youth in Urban Society Project Year 2011-2019," March 31, 2020. [In Thai]

กลุ่มหลากหลายวัย ซึ่งมีลักษณะของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น ได้แก่ ความแตกต่างทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา¹⁷ รวมถึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของงานร่วมกัน ทั้งนี้ การสร้างสัมพันธ์ภาพจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ เพื่อประกอบการพิจารณาเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม¹⁸

2.2.2 ปัญหาด้านความร่วมมือระหว่างองค์กร (Cooperation Problems between Organizations)

การวางแผนการจัดการเชิงระบบที่ดี จะส่งผลให้ข้อติดขัดในการดำเนินงานลดน้อยลง จากการศึกษาพบว่า ยังพบปัญหาด้านความร่วมมือระหว่างองค์กรด้วยการดำเนินงานจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งนี้ ในแต่ละส่วนงานก็มีภาระหน้าที่หลักที่ต้องรับผิดชอบ และในการดำเนินงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการประสานงาน การวางแผนจัดตารางงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สามารถจัดตารางเวลาระดมสมองร่วมกัน เพื่อร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และเพื่อลดปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้

2.2.3 ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชน (Problems in Caring for Child and Youth)

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึงนั้นส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนโดยตรง เนื่องด้วยเริ่มต้นก่อตั้งโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมมีเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ทางผู้ดำเนินงานยังไม่สามารถหาเจ้าหน้าที่ และพี่เลี้ยงจิตอาสาในท้องถิ่นเข้ามาช่วยดูแลได้เพียงพอกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ในทางอาชญาวิทยากล่าวได้ว่า จึงยังไม่สามารถชดเชยการขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัว รวมถึงขาดการให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังคงเติบโตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการกระทำความผิดเช่นเดิม

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเด็นปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาด้านการดูแลเด็กและเยาวชนไม่ทั่วถึง เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนม เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ความไว้นือเชื่อใจในด้านต่าง ๆ¹⁹ คนที่จะเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนจึงจำเป็นต้องมีจิตใจที่เป็นผู้ให้ให้ความรัก ความเอาใจใส่เด็กและเยาวชนเปรียบเสมือนเป็นคนในครอบครัว ด้วยเหตุผลเหล่านี้ จึงทำให้การจัดหาพี่เลี้ยงจิตอาสาเข้ามาช่วย เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

¹⁷ Yurawadee Neangnoraj, *Foundation to Psychology* (Bangkok: O. S. House, 2015), 57. [In Thai]

¹⁸ Surapol Payomyam, *Psychology in Community Work*, 2nd ed. (Bangkok: S. Chareon, 2013), 113. [In Thai]

¹⁹ Ibid., 48.

2.3 แนวทางปฏิบัติที่ดีของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชน ในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

จากการศึกษาพบว่า ในทางอาชญาวิทยานั้น การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองนั้น มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 แนวทางปฏิบัติที่ดีในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Best Practice in Participatory Governance)

จากผลการศึกษาพบว่า ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองนั้น ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานและบทบาทหน้าที่ของภาคประชาชน จากเดิมที่มีหน้าที่เพียงให้ข้อมูล และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่รัฐทำ ปรับระดับมาเป็น “การเป็นหุ้นส่วนกัน” ตัวแทนภาคประชาชนจึงเข้ามามีบทบาทร่วมกับการทำงานของภาครัฐมากขึ้น²⁰ ตั้งแต่เริ่มต้นระบุปัญหา การให้นิยามของปัญหา การพิจารณาร่วมตัดสินใจดำเนินงานในประเด็นต่าง ๆ รวมไปถึงร่วมประเมินผลการทำงานร่วมกับภาครัฐ การประสานดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ถือได้ว่าเป็นการสร้างดุลยภาพทางสังคม (Social Harmony) ทั้งยังลดการพึ่งพิงสถาบัน (Deinstitutionalization) ประชาชนร่วมกันผนึกกำลัง สร้างความผูกพัน รวมถึงช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน จึงช่วยลดปัญหาการกระทำผิด และปัญหาความขัดแย้งในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน²¹

2.3.2 แนวทางปฏิบัติที่ดีในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ทีมงานลงชุมชน (Best Practice in Creating Confidence for the Team in the Community)

จากผลการศึกษาพบว่า ทีมงานลงชุมชนทำงานกันอย่างจริงจัง เต็มที่ และมีความสุข สืบเนื่องจากได้ทำงานที่รัก ร่วมกับทีมงานที่ไว้ใจ เข้ากันได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่หลากหลาย แต่ก็มีแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน

การทำงานเป็นทีม ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำคัญในการทำงานร่วมกับชุมชน การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ สมาชิกในทีมจะต้องมีความไว้วางใจกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และมีการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อให้งานบรรลุได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ²²

²⁰ Anne Marie Goetz and John Gaventa, *Bringing Citizen Voice and Client Focus into Service Delivery* (Sussex: Institute of Development Sussex University Press, 2001), 2.

²¹ Jutharat Uaeumnuay, *Justice System and Alternative Justice: On Sociological Perspectives* (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2013), 293. [In Thai]

²² Surapol Payomyam, *Psychology in Community Work*, 152-154. [In Thai]

2.3.3 แนวทางปฏิบัติที่ดีในด้านการจัดการกระบวนการ (Best Practices in Process Management)

โดยแนวทางในด้านการจัดการกระบวนการ จัดได้ว่าเป็นแนวทางที่มีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้ได้ผลลัพธ์การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองนั้นเริ่มต้นจาก 1) มีการคัดกรอง จำแนกเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงออกมาดูแลเป็นพิเศษ, 2) ดูแลโดยใช้กลยุทธ์ การจัดการรายกรณี (Case Management) เนื่องจากปัญหาของแต่ละบุคคลมีความหลากหลายแตกต่างกัน²³ และ 3) ที่สำคัญ คือ ต้องอาศัยการสนับสนุนจากชุมชน ภาคีเครือข่าย และภาครัฐเพื่อช่วยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการเชิญชวนคนในชุมชนร่วมเป็นพี่เลี้ยงจิตอาสา สร้างสังคมแห่งการดูแลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ผ่านพ้นช่วงวัยที่ล่อแหลมนี้ไปได้

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

แนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยการใช้มาตรการชุมชนในทางอาชญาวิทยา ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง จัดได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีในการนำมาตราการชุมชนมาใช้ป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน²⁴ ที่มีการปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการทัศน์รูปแบบใหม่ด้วยการใช้มาตรการชุมชนที่มีบทบาทในเชิงรุก การจะได้ผลลัพธ์การดำเนินงานที่ดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

ด้วยพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเกิดเองตามธรรมชาติ²⁵ ทางผู้เขียนจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ออกแบบและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามความต้องการของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล โดยจะมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านทัศนคติและจิตใจเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความร่วมมือเกิดแรงบันดาลใจไปสู่เป้าหมายที่ตีร่วมกัน ด้วยความเชื่อที่ว่าทุกคนมีศักยภาพที่ดีพอที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นได้ ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักและศรัทธาในตนเอง และมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เนื่องด้วยการดูแลเด็กและเยาวชนเป็นไปได้ไม่ทั่วถึง ผู้เขียนจึงเสนอให้จัดแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนตามระดับพฤติกรรม และมอบหมายให้เด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมที่ดีเป็นหัวหน้ากลุ่มในการช่วยดูแลทีมเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน และยังสามารถติดตามผลการดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

²³ Yurawadee Neangnoraj, *Foundation to Psychology*, 57. [In Thai]

²⁴ Sumonthip Chitsawang and Nathee Chitsawang, *The Role of Local Government Organizations in Crime Prevention* (Research Report), 5. [In Thai]

²⁵ Surapol Payomyam, *Psychology in Community Work*, 16. [In Thai]

3.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เห็นควรเพิ่มการวางแผนการจัดการกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ยังคงใช้ชีวิตเร่ร่อน ทำผิดกฎหมาย ก่อนเป็นอันดับแรก ควรจัดหาเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงจิตอาสาดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ก็จะสามารถผ่านพ้นช่วงวัยของการกระทำความผิด เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมายและตามระเบียบของสังคมได้ต่อไป

References

- City of Houston. "Growing up in Houston 2017-2018: Assessing the Quality of Life of Our Children." Last modified 2018. Accessed March 24, 2020. <https://www.pdfdrive.com/assessing-the-quality-of-life-of-our-children-d57920088.html/>
- Department of Juvenile Observation and Protection. "Annual Report: Case Statistics 2015-2019." March 31, 2020. [In Thai]
- Jutharat Uaeumnuay. *Justice System and Alternative Justice: On Sociological Perspectives*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2013. [In Thai]
- Goetz, Anne Marie, and John Gaventa. *Bringing Citizen Voice and Client Focus into Service Delivery*. Sussex: Institute of Development Sussex University Press, 2001.
- Khon Kaen Municipality. "Summary Document of the Rehabilitation and Quality of Life Improvement for Marginal Children and Youth in Urban Society Project Year 2011-2019." March 31, 2020. [In Thai]
- Kittipong Kitayarak, Chat Chaidejsuriya, and Nutwasa Chutpaitoon. *United Nations Standards on Criminal Justice*. Bangkok: Justice Development Foundation Press, 2004. [In Thai]
- Krisanapong Putrakoon. *Crime Prevention in the Next Decade and the Development of Police Systems*. Bangkok: Matichon Pak-kret Press, 2017. [In Thai]
- Samanun Thongtummachat, and Sukoom Chalearsup. "Communication Strategies for Development of Population Quality of Life in Bangkok Slum Communities." *Suan Dusit Graduate School Academic Journal* 10, no. 1 (January-April 2014): 25. [In Thai]
- Stumbrate-Vilkisiene, Edita. "Citizen Participation in the Local Public Service Provision and Quality Improvement." PhD diss., Faculty of Management and Administration, Mykolas Romeris University, 2010.
- Sruangthorn Navapon, and Punnee Bualek. "Life and Social Perspective of Brawling Juvenile Delinquent." *Suan Dusit Graduate School Academic Journal* 14, no. 1 (January-April 2018): 259. [In Thai]

Sumonthip Chitsawang, and Nathee Chitsawang. *The Role of Local Government Organizations in Crime Prevention* (Research Report). Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2017. [In Thai]

Surapol Payomyam. *Psychology in Community Work*. 2nd ed. Bangkok: S. Chareon, 2013. [In Thai]

The Whoqol Group. "The World Health Organization Quality of Life Assessment Position Paper from the World Health Organization." *Social Science Medicine* 41, no. 10 (November 1995): 1403-1409.

UNESCO. *Evaluating the Quality of Life in Belgium, Social Indicator Research*. Belgium: UNESCO Press, 1980.

Vaneenuch Tangpornpipat. "The Use of Community Measures to Prevent Juvenile Delinquency: The Project for Rehabilitation and Quality of Life Improvement for Marginal Children and Youth in Urban Society." PhD diss., Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, 2019. [In Thai]

Yurawadee Neangnoraj. *Foundation to Psychology*. Bangkok: O. S. House, 2015. [In Thai]